

ОЦІНКА АТРАКТИВНОСТІ НЕРУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЧЕРКАЩИНИ

Метою статті є удосконалення методики оцінки туристичної привабливості нерухомих об'єктів культурної спадщини.

Методика. У дослідженні під час оцінки туристичної атрактивності нерухомих об'єктів культурної спадщини Черкащини використано метод математичного аналізу, а також картографічний метод. Оцінку туристичної атрактивності здійснено на основі методики Н.Ф. Полінової.

Результати. В статті розглянуто основні методики оцінки туристичної атрактивності нерухомих об'єктів культурної спадщини. Запропоновано удосконалену методику оцінки шляхом розрахунку атрактивності туристично-екскурсійних маршрутів. Розраховано туристичну привабливість основних туристично-екскурсійних маршрутів Черкаської області.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні методики оцінки туристичної привабливості нерухомих об'єктів культурної спадщини, а саме виявленні і оцінці атрактивності туристично-екскурсійних маршрутів.

Практична значимість полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані при оцінці туристичного потенціалу інших регіонів України.

Ключові слова: нерухомі об'єкти культурної спадщини, Черкаська область, туристичні ресурси, туристично-екскурсійні маршрути, оцінка атрактивності.

ОЦЕНКА АТРАКТИВНОСТИ НЕДВИЖИМЫХ ОБЪЕКТОВ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ ЧЕРКАССКОЙ ОБЛАСТИ

Целью статьи является усовершенствование методики, которая используется для оценки туристической привлекательности недвижимых объектов культурного наследия.

Методика. В исследовании для оценки туристической атрактивности недвижимых объектов культурного наследия Черкасской области использован метод математического анализа, а также картографический метод. Оценку туристической атрактивности осуществлено на основе методики Н.Ф. Полиновой.

Результаты. В статье рассмотрено основные методики оценки туристической атрактивности недвижимых объектов культурного наследия. Предложена усовершенствованная методика оценки путем расчета атрактивности туристско-экскурсионных маршрутов. Рассчитано туристическую привлекательность основных туристско-экскурсионных маршрутов Черкасской области.

Научная новизна полученных результатов заключается в усовершенствовании методики оценки туристической привлекательности недвижимых объектов культурного наследия, а именно выявлении и оценке атрактивности туристско-экскурсионных маршрутов. Практическая значимость заключается в том, что результаты исследования могут быть использованы при оценке туристического потенциала других регионов Украины.

Ключевые слова: недвижимые объекты культурного наследия, Черкасская область, туристические ресурсы, туристско-экскурсионные маршруты, оценка атрактивности.

EVALUATION OF ATTRACTIVENESS OF IMMOVABLE OBJECTS OF CULTURAL HERITAGE OF CHERKASY REGION

Goal. The purpose of the article is to improve the methodology of evaluation of attractiveness of immovable objects of cultural heritage.

Method. The methods of mathematical analysis and the cartographic method were used for evaluation of tourist attractiveness of immovable objects of the cultural heritage of the Cherkassy region. The evaluation of the touristic attractiveness is based on the methodology of Polinova N.F.

Results. The article considers the main methods of evaluation of attractiveness of immovable objects of cultural heritage. An improved method of evaluation is proposed. The essence of this method is evaluation of the attractiveness of tourist routes. The tourist attraction of the main tourist routes of the Cherkassy region has been evaluated.

The scientific novelty is improved methodology of evaluation of attractiveness of immovable objects of cultural heritage. The essence of this improvement is in methodology of evaluation of the attractiveness of tourist routes. The practical significance is in possibility of using this results in assessing the tourism potential of other regions of Ukraine.

Key words: immovable objects of cultural heritage, Cherkassy region, tourist resources, tourist routes, evaluation of attractiveness.

Постановка проблеми. Використання нерухомих об'єктів культурної спадщини як туристично-екскурсійного ресурсу може стати ключовим фактором для економічного зростання як окремих територій, так і країни в цілому. Проте, на сьогоднішній день більшість пам'яток історії та культури України не оцінено з точки зору їхньої привабливості для туристів. Важливість такої оцінки неодноразово обґрунтовувалась вітчизняними та зарубіжними науковцями, які розробили певні підходи та методології для вирішення цього завдання. Зокрема, розробкою методики оцінки туристичної атрактивності нерухомих об'єктів культурної спадщини займалися дослідники В.І. Мацола [1] та Н.Ф. Полінова [2]. Зазначені методики мають певні недоліки, а інші теоретичні напрацювання щодо оцінки туристичної атрактивності недостатньо широко представлено у науковій літературі. Головним недоліком зазначених методик є оцінка великої кількості нерухомих об'єктів культурної спадщини, які не включено в туристично-екскурсійні маршрути та не використовуються як туристичний ресурс.

Постановка завдання. Завдання дослідження – кількісно оцінити атрактивність нерухомих об'єктів культурної спадщини Черкащини, які залучено до основних туристично-екскурсійних маршрутів області та розрахувати туристичну привабливість цих маршрутів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття “атрактивність” відіграє важливу роль в оцінці туристичної привабливості об'єктів культурної спадщини. Воно характеризує не лише властивість нерухомого об'єкта культурної спадщини приваблювати туристів, але й ступінь його інтегрованості в туристичні процеси, або потенційні можливості використання як

туристичного ресурсу. У туризмознавстві термін атрактивність (від лат. *attrahere* - приваблює) визначається як характеристика туру, в якому ділова програма поєднується з відпочинком або розвагами, або як важлива властивість туристичних ресурсів, що свідчить про їх рекреаційні цінності [3]. Атракція – поняття, що тісно пов'язане з атрактивністю і означає розвагу, що є елементом туристичного продукту. Для розваги туристів і мандрівників можуть використовуватися природні ресурси (пляжі, водні простори, гори тощо), культурно-історичні ресурси (історичні місця, міста, музеї, театри), рекреаційні ресурси (національні парки, заповідники, курорти тощо), найважливіші культурні події (карнавали в Латинській Америці, спортивні заходи, фестивалі мистецтв, щорічні виставки тощо), специфічний інтерес (шопінги, казино тощо) [3].

У музеєзнавстві атрактивність визначають, як властивість музейного предмета привертати увагу своїми зовнішніми ознаками в процесі музейної комунікації [4].

Серед інших визначень поняття “атрактивність” та суміжних понять, що є важливими для даного дослідження, можна виокремити наступні [5]:

Атрактивність – ступінь привабливості, екзотичності й унікальності екскурсійно-туристичних об'єктів і рекреаційно-туристичних ресурсів, залучених до використання в туристичній індустрії;

Атрактивні ресурси – це певні туристсько-рекреаційні ресурси, які входять до складу туристичного продукту і підлягають реалізації з туристичною метою. В складі туристичного продукту вони можуть бути використані як: 1) об'єкти мотиваційної спрямованості; 2) об'єкти екскурсійного показу; 3) елементи екскурсійної програми;

Атракція – процес залучення туристсько-рекреаційних ресурсів до використання в туристсько-рекреаційній діяльності. Атрактивні властивості туристсько-рекреаційних ресурсів полягають в їх здатності за своїми естетичними, змістовними характеристиками та параметрами відповідати вимогам використання в туризмі за умов його сталого розвитку.

Статистичні показники кількості нерухомих об'єктів культурної спадщини у певному регіоні України є досить важливими для розкриття його пізнавальної цінності для туристів. Проте, наявність великої кількості пам'яток історії та культури не є головним показником високого рівня туристичної привабливості регіону. На наш погляд, необхідним є аналіз туристичної атрактивності кожної пам'ятки та визначення приблизної кількісної оцінки атрактивності культурної спадщини регіону в цілому. Така оцінка може обґрунтувати доцільність розвитку туристичної сфери в регіоні, висвітлити можливості та перспективи збільшення туристичних потоків до певної території.

Дослідник В.І. Мацола запропонував оцінювати туристичну приваблює певної території за щільністю об'єктів культурної спадщини на 100 км² площі. При цьому підході беруться до уваги лише пам'ятки національного і міжнародного значення. Пропонується оцінювати території, де щільність пам'яток менша 7-9 одиниць на 100 км² в один бал, 8-18 одиниць – в два бали, понад 18 одиниць – в три бали [1, с. 72]. На нашу думку, такий підхід має суттєвий недолік, а саме – він неповністю висвітлює туристичний

потенціал краю, так як поза увагою залишається велика кількість пам'яток місцевого значення, які за своєю атрактивністю не поступаються об'єктам з національним або міжнародним статусом. Також нехтуються ті об'єкти культурної спадщини, що опинилися під загрозою знищення.

Більш розгорнутою та доцільною, на наш погляд, є методика оцінки туристичної привабливості нерухомих об'єктів культурної спадщини, Н.Ф. Поліновою [2, с. 102]. За методикою оцінки Полінової Н.Ф. об'єкти культурної спадщини поділяють на 13 підгруп, які, в свою чергу, поділяють на 5 підвидів. Кожна підгрупа – це об'єкти певного типу культурної спадщини (археологічна, фортифікаційна, сакральна і т. д.), які оцінюються за п'ятибальною шкалою. Оцінивши окремі об'єкти культурної спадщини від 1 до 5 балів, можна присвоїти бал всій території (місту, району, області), на якій розташовані ці об'єкти. Для цього використовується інтегральна величина (A), яка є загальною сумою балів, що характеризує туристичну атрактивність окремого населеного пункту або цілого регіону. Для зручності оцінювання Н.Ф. Полінова вводить поняття "коефіцієнта пізнавальної цінності" (K_p). Цей показник дорівнює відношенню суми балів оцінки окремого населеного пункту, або регіону (A) до максимально можливої кількості балів, яка наведена в шкалі оцінок (A_{max}). Виходячи з отриманих результатів при розрахунку коефіцієнта, можна визначити до якого рівня атрактивності відноситься певна територія: від 0,86 до 1,00 – унікальні; від 0,65 до 0,85 – високоатрактивні; від 0,45 до 0,64 – середньоатрактивні; від 0,25 до 0,44 – малоатрактивні; менше 0,25 – неатрактивні.

Кількісна оцінка атрактивності нерухомих об'єктів культурної спадщини нині є однією з найголовніших методологічних основ їхнього дослідження в якості туристичних ресурсів та теоретичних знань, необхідних для туристичного розвитку як окремих регіонів та областей, так і країни в цілому. За методикою Н.Ф. Полінової було здійснено оцінку атрактивності нерухомих об'єктів культурної спадщини Черкаської області. Під час розрахунку оцінювалися не лише пам'ятки національного значення, а й інші, пізнавальні, з точки зору історії та культури, об'єкти. До переліку об'єктів культурної спадщини області, що підлягали кількісній оцінці, також включено занедбані історико-культурні об'єкти та пам'ятки місцевого значення. Результати розрахунку коефіцієнтів туристичної атрактивності адміністративних районів Черкаської області наведено на рисунку 1.

Рис. 1. Розподіл районів Черкаської області за туристичною атрактивністю

Зазначені результати дослідження не можуть повністю висвітлювати стан розвитку туристичної сфери в адміністративному районі, або області в цілому, оскільки більшість з оцінених об'єктів культурної спадщини не включено в туристично-екскурсійні маршрути туристичних підприємств і, таким чином, не використовуються в якості туристичних ресурсів. На нашу думку, при розгляді об'єктів культурної спадщини Черкащини в контексті розвитку туризму, слід здійснювати кількісну оцінку саме тих об'єктів, що включено в наявні туристсько-екскурсійні маршрути області. Необхідним також є розрахунок туристичної атрактивності основних, традиційних туристичних маршрутів Черкаської області (таблиця 1) [6].

За результатами дослідження “середньоатрактивний” показник мають наступні туристично-екскурсійні маршрути Черкащини: “На могилу Т.Г. Шевченка” (охоплює пам’ятки Шевченківського національного заповідника) - 0,64; “Легенди Холодного Яру” (охоплює пам’ятні місця періодів Коліївщини, Холодноярської республіки та Мотронинський монастир) - 0,50; “Місцями козацької слави” (об’єкти культурної спадщини заповідника “Чигирин”) - 0,63.

Таблиця 1.

Оцінка атрактивності туристичних маршрутів Черкаської області

Туристичний маршрут	Об’єкти (оцінка атрактивності)	Максимально можлива сума балів	Коефіцієнт пізнавальної цінності	Рівень атрактивності маршруту
“Уманське	Дендропарк “Софіївка” (5).	5	1,00	унікальний

диво”				
“Корсунщина – земля легендарного людського подвигу”	Палац Лопухіних та прилеглий парк (4); Історичний музей (4); Художня галерея (3); Музей історії Корсунь-Шевченківської битви та виставка зразків військової техніки (4); Літературно-меморіальний музей І. Нечуя-Левицького (сmt. Стеблів) (4); Меморіальний музей К.Г. Стеценка (с. Квітки) (4).	30	0,77	високо-атракативний
Красногірський жіночий монастир	Свято-Покровський Красногірський монастир (4).	5	0,80	високо-атракативний
“На могили Т.Г. Шевченка”	Могила та пам’ятник Т.Г. Шевченка (3); Музей Т.Г. Шевченка (5); “Тарасова світлиця” (4); Успенський собор (4); Михайлова гора (садиба Максимовича) (4); Стоянка муст’єрської культури (2); Трахтемирівське скіфське городище (4); Залишки храмів трахтемирівського монастиря (1); Поселення на горі Городки (2); Козацький цвинтар в с. Трахтемирів (4); Межирич (2).	55	0,64	середньо-атракативний
“На батьківщину Т.Г. Шевченка”	Хата батьків Т.Г.Шевченка, хата дядка Богорського (4); Літературно-меморіальний музей Т.Г. Шевченка в с. Шевченковому (4); Копія хати, де народився Т.Г. Шевченко та хата діда Якима (4); Меморіал ВВВ (3); Будинок П.В. Енгельгардта (4); Дерев’яний вітряк при в’їзді в село (4).	30	0,77	високо-атракативний
“Легенди Холодного Яру”	Мотронинський монастир (4); Мотронинське городище скіфського часу (4); 1000-літній дуб Максима Залізняка (1); Пам’ятні місця періодів Коліївщини, Холодноярської республіки (1).	20	0,50	середньо-атракативний
“Місцями козацької слави”	Музей Б. Хмельницького (м. Чигирин) (4); Замкова гора (м. Чигирин) (3); Бастіон Дорошенка (4); Іллінська церква (4); Замчище (с. Суботів) (1); Три криниці (с. Суботів) (2); Етнографічний музей (с. Суботів) (4).	35	0,63	середньо-атракативний
м. Кам’янка	Літературно-меморіальний музей О.С. Пушкіна та П.І. Чайковського (4); Історичний музей (4); Картинна галерея (3); Парк декабристів, грот (кін. XVIII ст.), садиба Давидових,	20	0,75	високо-атракативний

	водяний млин (4).			
--	-------------------	--	--	--

До “високоатракативних” маршрутів можна віднести наступні маршрути: “Корсунщина – земля легендарного людського подвигу” (пам’ятки міста Корсунь-Шевченківський, смт Стеблів та села Квітки) - 0,77; “На батьківщину Т.Г. Шевченка” (об’єкти культурної спадщини у селах Моринці, Шевченкове, Будище) - 0,77; Маршрути до міста Кам’янка (об’єкти, пов’язані з декабристським рухом, життям та творчістю О.С. Пушкіна та П.І. Чайковського) та Красногірського жіночого монастиря - 0,75 та 0,80 відповідно. За нашими розрахунками найвищий коефіцієнт пізнавальної цінності – 1,00, що відносить його до розряду “унікальний”, отримав туристсько-екскурсійний маршрут до дендропарку “Софіївка” - “Уманське диво”. Результати дослідження атрактивності туристсько-екскурсійних маршрутів Черкащини, на наш погляд, більш повно висвітлюють дійсний стан розвитку туризму в регіоні. Слід зазначити, що туристичні маршрути Черкащини, здебільшого, мають “середньоатракативний” або “високоатракативний” показники. “Низькоатракативні” об’єкти, як правило, туристичні підприємства не залучають до туристичних маршрутів Черкаської області. Нажаль, на Черкащині невелика кількість “унікальних” об’єктів, а отже і туристичних маршрутів даного рівня атрактивності. Варто зазначити, що існують можливості підвищення туристичної атрактивності маршрутів Черкаської області шляхом включення в наявні маршрути нових об’єктів з більш високим рівнем атрактивності, а також реставрації існуючих або відновлення занедбаних історико-культурних пам’яток.

Висновки. При аналізі нерухомих об’єктів культурної спадщини Черкащини в контексті розвитку туризму, більш доцільним є кількісна оцінка не всіх наявних об’єктів, а лише тих, які включено в туристично-екскурсійні маршрути області. Розрахунок коефіцієнта атрактивності туристичного маршруту є більш доцільним, ніж географічного або адміністративного регіону, оскільки нерухомий об’єкт культурної спадщини може вважатися «повноцінним» туристичним об’єктом, якщо його залучено до туристичного маршруту. Здійснені за таким підходом дослідження, на наш погляд, формують більш правильне уявлення про стан розвитку туризму в регіоні, оскільки чим вищий показник атрактивності маршруту, тим більший потік туристів та екскурсантів.

Список використаних джерел

1. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мацола. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАНУ, 1997. – 259 с.
2. Полинова Н. Ф. Оценка необходимого и достаточного времени на осмотр экскурсионных объектов / Н. Ф. Полинова // Социально-географические проблемы повышения эффективности туристско-экскурсионного обслуживания. – Минск: Из-во Беларуск. ун-та, 1978. – С.100 – 104.
3. Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Скрипник М.І., Цехмістрова Г.С. Педагогіка туризму - К.: Видавничий дім "Слово", 2004. - 296 с.
4. Микульчик Р. Терміни грецького та латинського походження в музейній термінології / Роман Микульчик // Проблеми української термінології : зб. наук. пр. - 2012. - С. 113-115.
5. Офіційний сайт Лабораторії геоінформації та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Режим доступу: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=151&Itemid=144&lang=uk
6. Офіційний сайт Черкаської ОДА режим доступу:

Список использованных источников

1. Мацола В. И. Рекреационно-туристический комплекс Украины / В. И. Мацола. - Львов: Институт региональных исследований НАНУ, 1997. - 259 с.
2. Полинова Н. Ф. Оценка необходимого и достаточного времени на осмотр экскурсионных объектов / Н. Ф. Полинова // Социально-географические проблемы повышения эффективности туристско-экскурсионного обслуживания. – Минск: Из-во Беларуск. ун-та, 1978. – С.100 – 104.
3. Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Скрипник М.И., Цехмистрова С. Педагогика туризма - М.: Издательский дом "Слово", 2004. - 296 с.
4. Микульчик Р. Термины греческого и латинского происхождения в музейной терминологии / Роман Микульчик // Проблемы украинской терминологии: сб. науч. труд. - 2012. - С. 113-115.
5. Официальный сайт Лаборатории геоинформации и туризма Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Режим доступа: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=151&Itemid=144&lang=uk
6. Официальный сайт Черкасской ОГА режим доступа: <http://www.oda.ck.ua/index.php?lng=ukr§ion=7&article=253>

References:

1. Matsola V. I. Rekreatsinyo-turystychnyy kompleks Ukrayiny / V. I. Matsola. – L'viv : Instytut rehional'nykh doslidzhen' NANU, 1997. – 259 s.
2. Polynova N. F. Otsenka neobkhodymoho y dostatochnoho vremeny na osmotr ekskursyonnykh ob'ektov / N. F. Polynova // Sotsyal'no-heohrafycheskye problemy povyshennyya efektyvnosty turyst-sko-ekskursyonnoho obsluzhyvanyya. – Mynsk: Yz-vo Belarusk. un-ta, 1978. – S.100 – 104.
3. Fedorchenko V.K., Fomenko N.A., Skrypnyk M.I., Tsekhmistrova H.S. Pedahohika turyzmu - K.: Vydavnychyy dim "Slovo", 2004. - 296 s.
4. Mykul'chyk R. Terminy hrets'koho ta latyns'koho pokhodzhennya v muzeyniy terminolohiyi / Roman Mykul'chyk // Problemy ukrayins'koyi terminolohiyi : zb. nauk. pr. - 2012. - S. 113-115.
5. Ofitsiynnyy sayt Laboratoriyi heoinformatsiyi ta turyzmu Kyiv's'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Rezhym dostupu: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=151&Itemid=144&lang=uk
6. Ofitsiynnyy sayt Cherkas'koyi ODA rezhym dostupu: <http://www.oda.ck.ua/index.php?lng=ukr§ion=7&article=253>